

ՆՈՐԱԳԻՏ ԶԱՅՐԵՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԵՐ

(Քիւրտեան Զեռագրաց Հաւաքածոյի Թիւ 83 Տապարամէն)

Տարիներ առաջ Փարիզի մէջ գնեցի կաշկազմ, հաստափոր այս Տաղարանը, որ ժամանակ մըն ալ պատկաներ է հանգուցեալ Արամ Անտոնեանին: 1682-ին եւ անկէ ինչ վերջ գրուած այս Տաղարանը շահեկան է իր պարունակութեամբ: Սակաւ ինչ որ մեզ առաւելապէս կը հետաքրքրէ՝ Հայրեններու շարքերն են:

Վաղուց արդէն հրատարակած եմ զանազան շարքեր Հայրեններու, որոնց տուած ենք Փոլշակեան քառնակներ ՍԽԱԼ կոչումը: Սկիզբէն իսկ իմ համոզումս եղած է այդ քառնակներու շարքերը հրատարակել նոյն այն շարքով՝ ինչպէս որ գտնուած կ'ըլլան անոնք մեր ձեռագիրներուն մէջ: Միշտ բծախնդիր՝ բնագրերու հարազատ հրատարակութեան, երբեք համամիտ չեմ եղած այն մշակումներուն, սրբագրութեանց, կրճատումներուն եւ յաւելումներուն՝ որոնց ենթակայ եղած են այս քառնակներուն զանազան հրատարակութիւնները: Իմ ցանկութիւնս՝ զանոնք եղածին

պէս հրատարակելու՝ կամայական չէ, այլ մզուած է այն հասկացողութենէն որ ձեռագիրներէ հաւատարիմ արտատպութիւնը միակ կերպն է հետզհետէ այդ քառնակներուն կարելի եղածին չափ հարազատ բնագիրներու կազմութեան: Տաղանդաւոր եւ փորձառու դրագէտներ կրնան իրենց ըմբռնած ձեւով աւելի կամ նուազ յաջողութեամբ սրբագրեալ օրինակներ հրատարակել, որոնք սակայն երբեք հարազատ կամ ձեռագրական վաւերականութեամբ հաստատեալ բնագիրներ կարելի չէ նկատել յաւելս բանասիրութեան:

Ուրեմն սրբագրական ոչ մէկ փոփոխութիւն կատարելով (բացի սղագրումներ փակագծով պարզելէ), կը հրատարակեմ քառնակներու այս շարքը, 1682-ին եւ քիչ յետոյ գրուած իմ հաւաքմանս Թիւ 83 ձեռագրէն: Անմիջապէս ըսեմ որ գրչութիւնը խնամեալ եւ կանոնաւոր չէ դժբախտաբար, այսուհանդերձ ընթեռնելի է:

Էջ 8բ. անխորագիր:

Աւախ մեզ հայել պիտի յայն արեւ որ լոյս կու ծագէ,
Շատ կա ի յարեւ մամ ի պնդին վերայ կու վագէ:
Գիտում մարդն յարեւ մամն խաւսքն գէտ արեւ կու ծագէ,
Անգէտ մարդն աւժու մամն համապագ մարդն կու խոցէ:

Մարդ կայ որ հագար ածէ, հագար կայ որ մէկ չածէ,
Այն մարդն որ հագար ածէ անգէտիմ քու փոզ մի չածէ:
Բազան ի յամտար մորիմ քէպէտ բու քէպէտ բագա է,
Յուսարմ ի ծովիմ միջիմ քէպէտ քար քէպէտ մուհար է:

Խելաւքն ի յանգէտն ի մատն միտք արա քէ ինչ է,
Հրագն ի յառաջեւ կուրիմ կու վառի իմքն չի կիտէ:
Խելաւքն է ի ծով մամն որ քանի չափէմ մա տամի,
Անգէտ մարդն ի տիկ մամն չափն աւել լուռն պատառի:

Աշխարհս ի տալիսայ մամն որ ի վերիվայր քաւալի,
Վերիմն ի վայր դառնայ ի վարիմ վեր քօպի:

*Այս տաղաչարքը կը տարբերի հրատարակուածներէն :
Երկրորդ տաղաչարք ճը, դարձեալ անխորագիր, կը սկսի էջ 19ա-ով :*

Ազէկ մի սիրեր եմ ես որ երեսն Գ(3) ծին ունի
Բերան է բուր և ազոր տուփ նման գէտ գփան զխնկեմի
Աշխարհս այլ ի յափ առի հայեցայ քան գիտելի
Դարձայ և այլ ի վարդը չի գտայ սրտով սիրելի

Հետ այս ժամանակիս մարդուն աղ ու հաց ուտել չէ պիտի
Անշափ կու ճոշան զմարդն որ տուտն այլ իրաւ կու լինի
Հոգեկ քէ գեղեցիկ ուզես չէ չեսեմ հանիմ տամ ի քեզ
Վախեմ քէ գաշերս ուզես լուս ինչով հայիմ դէպ ի քեզ

Աչերտ է ի ծով նման ծով աշուտ ծառայ լինեմամ
Քանի որ ի միտքս ընկնիս ի մահուն դուռն կու գնամ
Իմ սիրտս է պատառ մը միս քո սիրտու ինչպէ՞ս դիմանամ
Կու սիրե՞ս դու գիտ ինձ ասայ որ ես գիտեմամ :

Աշխարհս է վարդով ի լի ես ի քեզ ապով կու կեմամ
Չասես իմ սիրուն եարուկ քէ ես քո աղէկն մոռումամ
Խիստ եմ կարօտեցեր իմ եար դու կածես որ կարօտանամ
Ով որ քեզ մօտիս բերէ մա հանիմ ճիկարս իւրեան տամ :

Ապրեր եմ Ի(20) տարի ու քաշեր եմ հազար տարվան դամ
Ինչ շահ է անշահ ապրիս երբ ի քեմ կարօտ կու կեմամ

Տիպար խղճայ քո գերութ քո գերութ միանակ կեմալուս
Գաղտնի ու ալանի լալուս կու վախեմ քէ ելնուլ աշերուս :
Լսեր եմ որ վարդ ունիս ուղարկէ տաստա մ քո գերութ
Պագնիմ աշերութ դեմ որ կտրի աշերս ի լալուս

Տիպար քեզ ի՞նչ եմ արեր հիմիկ ինձ յէ՞ր ես խռովեր
Ղամազ կայ ի մեր միջին քեզ զալար է հասկցուցեր
Խամազ է ի օձ նման որ գնայ է զալանցուցեր
Խաբեր ու դրախտէն հան գի լուսուն է մերկացուցեր :

Երկինք որտայց դազաց աստղ իւրն տեղն իսկ չի մնաց
Իմ եարս ի յիսէ գնաց բիւրք հազար ծաղիկունք հետ ի լաց,
Գրեմ բարակիկ քոքիկ ուղարկեմ շատ պատգամ ու լաց
Որտեղ ես բարով կացիր գփ սիրած եարն չի մոռնաս :

*Ներկայ տաղաչարքը իր այս ունեցած կարգով առաջին անգամ է որ
հրատարակուած կը սեպեմ, թէեւ ասկէ քառեանիներ զանազան շարքերով
հրատարակուած են :*

Երրորդ տաղաչարքը, էջ 23ա-., նոյնպէս խորագիր չունի :

Գիշերս ես ի դուրս ելայ քույր ամպեր և ամուշ կու ցաղայ .
Ձի եարն այլ քանկնամ տեսայ, զիւր կամանչ կապան կու բանայ :
Ձեռքս բռնեց և ի տուն տարաւ, գրուտն եղիր գիտկն ի վ(ե)ր(ա),
Մամուկ ես նճոցրճաջ կասեմ, որ առնու գրալիքն ու բանայ :

Բանալ և ի պաղչան մտնա վարդ քաղէ ու ցաղն ի վ(ե)ր(ա) :
 Եւ փունջ մի իտալացի տալ որ դնէ գերեմն ի վ(ե)ր(ա) :
 Ճերմակ ծոց ու լայն ճուպայ և ի ծոցիկտ ի վայր սահեցայ,
 Այս խակ ծըծերուտ միջին գիրկ ածի պահ մի արգիլեցայ :
 Ձեռնուսն ալ ի վեր կալի Տ(է)ր արայ գովահիկս ի հաւայ :
 Ջահիկս ու մատդիկս արայ աղկեկան կրծոցն ի վերայ :

Այս աստնվարիս շահեմ, այն շահեմ ես ի՞նչ շահեցայ,
 Առի գրագաս որս ելայ, քռուցի քիմչ մագպուն եղայ :
 Բազայ տնաւեր բազայ գնացած տեղիկտ իմն ուսայ :
 Ես ալ հետ քեզի կուգամ. հանց հաշւեց քէ տըր մի չեղայ :

Դիժար հիւրնդուկտ եմ ես առ խնծոր մի արեկ գիս ի տես :
 Հագար գնեհար կուտամ որ աստար հաքիմ չքերես :
 Ատար հաքիմ ի՞նչ էնեմ զիմ ամէն տարտս դու գիտես,
 Եկու տամ ծոցուս բալնին քաց սրտիս դուռն մուտ ի մերս :

Եալամ եալամ կասեմ մէմ չէ եկեր քո սէրն քերեր,
 Քո սէրն իմ սրտիս միջին, տուն շիներ ու մերս կու կենայ :
 Բագան երբ գացած լինի գորսն առնու և այնով գրմպալի,
 Մանուկ սիրու տէր. պաք առնու կարաւուն անցանի :

Ամ ի՞նչ լինեմա՞մ գերի քէ պաքնեմ մայ իմն կու պիտի :
 Հիմի ի ծոցուտ ելայ դեռ աչերս հետըտ կու հայի :
 Հանց եղեմ ի քո սիրտու զինչ ամառն աւագն կայրի,
 Ջարն ի քո դուռն կենամ իմ սրտիկս ի հոս կու կենայ :

*Վերջին երկու տողերը անհոռի գրչէ մը աւելցուած են և
 Զորորդ տաղաչաբբը, որ ամենչն երկարն է հոս արտագրուածնե-
 բուն, ունի առաջին տաղաչաբբը ամբողջութեամբ, առանց կարեւոր տար-
 բերութեան, եւ կը շարունակէ :*

Աշխարհս է կանանչ մարգեր. մեմք ի մէջն երբ կաքվու ձագեր,
 Գրողն ալ քագայ եղեր կու կրէ մէկ մէկ ի գարվեր :

Մանկտիկս երբ ի հաց մստիք. ձենեցե՛ք ագառ ձեզ ընկեր,
 Մեռնիք ի յանտեն երթայք, կու մստիք քանց մէկ ալ ի վեր :
 Մար որ աստար տեղ երթայ, շատ մի խելք մորայ պիտեմայ,
 Ամէն մարդոյ ցած կենայ, ապայ իւր բանն լինեմայ :

Շատ քագաւորաց մեծաց իմաստուն արանց լսեցի,
 Թէ անչափ չկշտանայ մարդն, աստընարէս մինչ որ չի մեռնի :
 Տանին գերեզման դնեն, եւ հողով իւր աչքն լցվի,
 Ապայ փռմնայ ասէ քէ հերիք է ալ չի պիտի :

Այսարս հետ ես իմն արի, չէ արեր ադամայ որդի,
 Որ շիշա մի հալած ռսիկ, ի գետինն ի վայր քափեցի :
 Հագար ձի վագան քերի, վագուցի ալ ոչ հասուցի,
 Ինչ շահիմ ես յետին խելաց, երբ առջի ամունն աւերի :

Մէկ մարդ մի մուհար ունէր, ի խելաց պահել չի կարաց,
 Զինչ խելքն ի վերան եկաւ, մայ գնաց մուհարն ի ձեռաց:
 Գնաց իմքն ի վայր մտաւ, ողորմուկ ու խիստ շատ ի լաց,
 Ն(ո)ր(ա) լաց ալ ինչ շահէ, երբ գնաց ճօհարն ի ձեռաց:

Աւագ ու Ռ(1000) բերան, քէ խելօք ու անխելացայ,
 Քան գկաքն յիստակ էի քան գգարանան քուր պղտորեցայ:
 Շարած մարգարիտ էի, անարծան տեղիկ վաքեցայ
 Քան գառպապ ի ծովն էի, մայ տկուկ տկուկ քակեցայ:

Լաւ մարդ ես Յ(ո)ր(ա) առեմ, որ բանայ զբերանն համով,
 Հանցգուն լեզուն գին չունի, քէ լմու տուն մի մուհարով:

Աստուած երբ աշխարհս արար, զհողն ու զջուրն ու գաւթն համով,
 Մըքդալ մի աւելի չարար, ալ կշռեց գաւթնն չափով:
 Լեզուն է գործիք բանիւ արդարայն, չինչ խալաս սակի,
 Զմարդոյն է մէկ փերթ արեւով, ի յօճիմն է Բ(2) ճղի:

Եւ մարդ որ Բ(2) խաւսի, զմէկն քաղցր ու զմէկն լեզի,
 Մագն որ սեւ ներկեն, ով աւէ քէ իսկի թափի:
 Եղբայր է օճին եղեալ եւ գն(ո)ր(ա) անէծքն բնդունի:
 Ծառին մուզն երբ չոր լինի, ով մնայ քէ իսկի ծաղկի,

Յ. ՔԻՒՐՏԵՆՆ